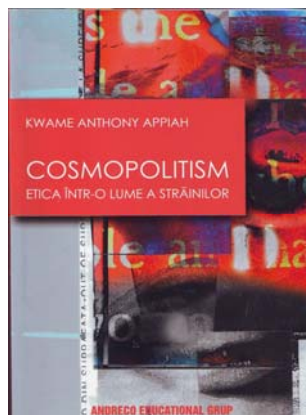

MIHAELA FRUNZĂ

KWAME ANTHONY APPIAH,
COSMOPOLITISM. ETICA ÎNTR-O LUME A
STRĂINILOR

COSMOPOLITANISM. ETHICS IN A WORLD
OF STRANGERS,

BUCUREȘTI: ANDRECO EDUCATIONAL GRUP,
2007.

Kwame Anthony Appiah este cu siguranță o figură cosmopolită. Are o descendență dublă, ghaneză și engleză, a fost crescut în Ghana și Marea Britanie, este în prezent profesor la prestigioasa Universitate Princeton (după ce a predat la Yale și Harvard), este filosof și scriitor premiat, vorbitor de cinci limbi și autor de cărți devenite best-seller-uri filosofice (cartea de față a fost tradusă în cel puțin 15 limbi, potrivit site-ului propriu, www.appiah.net). Pe lângă toate acestea, are o rubrică de recenzii pentru *The New York Times*, iar numărul recenziilor publicate este egalat doar de cel al conferințelor susținute pe mai multe continente. În materie de filosofie, interesele sale gravitează în jurul filosofiei limbajului, filosofiei moral-politice și filosofiei africane.

Publicată (în ordine cronologică) între *Ethics of Identity* (2004) și *Experiments in Ethics* (2008), lucrarea *Cosmopolitism. Etica într-o lume a străinilor* (apărută în prima ediție în anul 2006) se înscrie pe o linie de preocupări constante ale autorului, pentru care etica nu înseamnă doar o rubrică într-un manual academic, ci un mod de a găsi răspunsuri la întrebările presante din jurul nostru: „Cît de reale sînt valorile? Despre ce vorbim cînd discutăm despre deosebiri? Există vreo variantă a dreptului relativist? Cînd se ciocnesc morala și bunele maniere? Poate fi cultura „posedată”?” (p. XXI-XXII). Aceste întrebări, deși pot părea abstracte, „ne joacă viețile” – cum se exprimă autorul – și de răspunsurile noastre la ele depinde modul în care facem alegerile noastre cotidiene.

Cartea are în centru ideea de *cosmopolitism* ca variantă de amenajare a relațiilor inter-umane din ce în ce mai numeroase într-o societate globalizată. Una din caracteristicile importante ale acestei idei este *stringența*, *urgența* sa – dacă strămoșii noștri de acum cîteva secole ar fi

Mihaela Frunză, Lecturer, Ph.D, Department of Systematic Philosophy, Babes-Bolyai University, Cluj, Romania. Author of the book: *Ideologie si feminism* (2004). Editor of the books: *Fetele toleranței* (2003), *Gender and the (Post) East-West Divide* (2004), *Tinerii și politica* (2006). E-mail: mihafrunza@yahoo.com

Key Words:

ethics, cosmopolitanism, Kwame Anthony Appiah, values, globalization.

putut să o ignore, datorită limitării orizontului personal și a relațiilor existente atunci, astăzi este imposibil să facem acest lucru, fără a cădea în parohialism: „am ajuns la un punct de unde fiecare dintre noi poate să-și imagineze în mod realist că este posibil să contactezi pe oricine dintre cele șase miliarde de semenii ai săi și că poate trimite acelei persoane ceva ce aceasta merită să aibă: un radio, un antibiotic, o idee bună. Din nefericire, mai putem trimite... și lucruri care vor cauza mult rău: un virus, un poluant al aerului, o idee proastă” (p. XII). În această deschidere maximală a orizontului, cumulată cu ambivalența posibilă a acțiunii (bună sau rea) stă întreaga greutate a întrebării, familiară pentru filosoful preocupat de teoriile morale, dar de neocolit și pentru individul obișnuit: ce trebuie să facem?

Formulată în acest context, etica nu mai reprezintă o întreprindere strict filosofică, catalogată în mod stereotipic ca fiind departe de îndeletnicirile mundane – catalogare pe care autorul și-o asumă cu auto-ironie („sînt de profesie filosof, iar filosofii rareori scriu cărți utile...” – p. XXI). Dimpotrivă, dacă acceptăm provocarea pe care ne-o pune la dispoziție traiul cotidian într-o lume globalizată, atunci *orice* alegere vom face, ea va avea consecințe profunde asupra celorlalți. Prin urmare, este preferabil să facem o alegere informată.

Aici își dovedește forța ideea cosmopolitismului, respectiv a unei etici, cosmopolite pe care autorul o preferă alternativelor *globalizării* sau *multiculturalismului*. Cosmopolitismul, a cărui istorie autorul o trasează fragmentar, pînă la originile acesteia la filosofii stoici, are în centru figura omului văzut ca „cetățean al lumii”, dezbărat de legăturile și apartenențele locale. Două imperative subîntind idealul cosmopolit: cel de responsabilitate pentru viața umană, indiferent unde s-ar afla ea, și cel de respect pentru diferențele dintre oameni, de pe urma cărora se poate mereu învăța cîte ceva. Această orientare are privilegiul de a se opune tuturor parțialismelor, parohialismelor, ca și autoritarismelor de orice fel (fascism, anti-semitism, etc.). E drept că, probabil și ca urmare a influențelor vocilor comunitariene, puternice în peisajul filosofic american contemporan, Appiah precizează că el însuși susține un cosmopolitism *parțial*, în care diversele apartenențe (locale, naționale, etnice) își au propria influență și pondere. Altminteri, avertizează asupra pericolelor pe care le poate avea ignorarea totală a comunității apropiate, particularizate în istorie în exemple celebre: Rousseau, prieten al tuturor oamenilor, care și-a încredințat orfelinatului toți copiii personali.

Această atitudine moderată, de prevenire a exceselor de orice fel, marchează lucrarea de la prima și pînă la ultima pagină, fie că respectivul capitol tratează problema patrimoniului cultural (Cap. 8, „A cui e totuși cultura asta?”), a comunicării inter-culturale (Cap. 7, „Contaminare cosmopolită”), a practicilor culturale controversate (Cap. 5, „Primordialitatea practicii”) sau a sărăciei globale (Cap. 10, „Bunătatea față de străini”). În acest mod, autorul ne propune o etică (aplicată) a

cosmopolitismului cu atât mai accesibilă cu cât temele abordate vizează în mod concret controversele cotidiene ale fiecăruia dintre noi.

Fidel pînă la capăt modelului cosmopolit, autorul își construiește cartea pe o structură conversațională, de natură a facilita trecerea de la o temă la alta, pe mai multe niveluri: conversație cu cititorul, luat ca partener de dialog; conversații între diversele discipline și teme (etica și problema patrimoniului cultural, etica și relațiile internaționale); conversații cu și despre personaje istorice sau literare celebre, conversații cu și despre oameni contemporani obișnuiți.

Lucrarea lui Appiah este importantă în context românesc și pentru că deconstruiește o serie de clișee referitoare la filosofie, la modul în care scriu filosofi și la audiența pe care aceștia (speră) să o aibă pentru volumele lor. Fără a cădea în trivial sau în platitudini, autorul ne arată că este posibil să scrii filosofie într-un limbaj accesibil, chiar foarte literar (dubla sa calitate de filosof și scriitor își spune aici cuvîntul), cu talent, aplomb și umor, într-o manieră care să intereseze publicul de pe mai multe continente. Și, mai mult decît atât, că ignorarea acestor întrebări etice și filosofice poate avea consecințe nefaste asupra modului în care „ne jucăm viețile” în fiecare zi.

Deși nu putem decît saluta inițiativa editorială a celor de la Andreco Educational Grup, de a oferi o traducere rapidă a unei lucrări ce poate fi găsită în toate marile librării de pe mapamond, totuși există mai multe motive de nemulțumire referitoare la această ediție. Astfel, greșelile de traducere și cele gramaticale abundă pe fiecare pagină; în unele cazuri, textul sună atît de nefiresc în limba română, încît se poate reconstitui textul englezesc care a stat la bază și refăcută, ulterior, fraza corectă.

Voi da doar un exemplu: la pagina 189 se poate citi: „în schimb, o mare parte din *aceea* asistență abia ia forma *reliefului* datoriilor” (subl. mea). Trec peste prima greșeală care ar putea fi una de corectură (*aceea* în loc de *acea*) – dar ce vrea să spună *relieful* datoriilor?! Apelînd la engleză, găsim sintagma „relief of duties” ce pare să fi stat la originea expresiei ciudate.

Mai mult decît atât, există o serie de greșeli de editare. Pe prima pagină apare titlul volumului; pe pagina a doua e o notă a traducătorului (plasată cel puțin ciudat), unde se explică preferința pentru termenul *cosmopolitanism*; pe următoarea pagină (a 3-a) e introducerea la seria din ediția în limba engleză, pe următoarea e lista titlurilor anunțate în continuare de seria engleză (ceea ce constituie un nonsens total, întrucît aceste lucrări apar ca și cînd ar urma să fie publicate de editura Andreco, ceea ce probabil nu e cazul), pe pagina 5 e în fine pagina cu autorul, titlul și editura română, iar pagina 6 e dedicată CIP-ului Bibliotecii Naționale, copyright-ului și casetei redacționale. Nu se precizează la pagina a 3-a că e vorba de introducerea generală la seria editorială din limba engleză, astfel că cititorul român va rămîne cu impresia că editura Andreco publică o colecție intitulată „Chestiuni ale vremurilor noastre” la care vor mai

apărea, ulterior, Amartya Sen și Amy Guttmann! Ceea ce nu ar fi foarte rău, desigur; numai că, în mod cu totul ironic, seria în care a apărut de fapt această traducere la editura Andreco se numește „Economica” (!) și pe site sînt anunțate în continuare cu totul alte titluri și autori (de tip „Economist sub acoperire” sau „MBA în 10 zile”).

Nu ne rămîne decît să sperăm că toate aceste deficiențe vor fi remediate la o a doua ediție. Varianta unei erate este exclusă, ea putînd ajunge, în aceste condiții, la dimensiunile unei broșuri.